

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze rozhodl v senátě složeném z předsedy Mgr. Martina Kříže, soudkyně Mgr. Věry Jachurové a soudce Mgr. Bc. Jana Schneeweise v právní věci

žalobkyně: **V. P.**
bytem X.
zastoupená advokátem Mgr. Lukášem Hojdnem, LL.B.
se sídlem Francouzská 299/98, Praha 10

proti

žalovanému: **Ministerstvo zdravotnictví**
se sídlem Palackého náměstí 375/4, Praha 2

o žalobě proti rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 13. 2. 2025 č. j. MZDR 28467/2024-4/PRO

takto:

- I. Rozhodnutí ministra zdravotnictví ze dne 13. 2. 2025 č. j. MZDR 28467/2024-4/PRO se zrušuje a věc se vrací žalovanému k dalšímu řízení.
- II. Žalovaný je povinen zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení ve výši 18 405 Kč do jednoho měsíce od právní moci tohoto rozsudku k rukám právního zástupce žalobkyně advokáta Mgr. Lukáše Hojdna, LL.B.

Odůvodnění:

1. Žalobkyně se žalobou podanou u Městského soudu v Praze domáhala zrušení rozhodnutí označeného v záhlaví tohoto rozsudku (dále jen „napadené rozhodnutí“), jímž ministr zdravotnictví zamítl rozklad žalobkyně proti rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví ze dne 7. 10. 2024 č. j. MZDR 14353/2024-5/PRO (dále jen „prvostupňové rozhodnutí“). Prvostupňovým rozhodnutím ministerstvo zamítlo žádost žalobkyně o poskytnutí

jednorázové peněžní částky za protiprávní sterilizaci (dále též jen „žádost o odškodnění“) podle zákona č. 297/2021 Sb., o poskytnutí jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen „zákon č. 297/2021 Sb.“ nebo také „zákon o odškodnění protiprávních sterilizací“).

2. V odůvodnění napadeného rozhodnutí ministr zdravotnictví (dále též jen „ministr“) shrnul důvody, které ministerstvo vedly k zamítnutí žádosti žalobkyně. Konstatoval, že žalobkyně podala dne 16. 5. 2024 žádost o odškodnění, v níž uvedla, že k její sterilizaci došlo dne 13. 6. 1981 v Masarykově nemocnici v Ústí nad Labem, dnes provozované společností Krajská zdravotní, a.s. – Masarykova nemocnice v Ústí nad Labem, o.z. (dále jen „poskytovatel zdravotních služeb“). Žalobkyně v žádosti dále uvedla, že jí byla sterilizace provedena bez jejího souhlasu při císařském řezu. V žádosti odkázala na rozsudky Městského soudu v Praze č.j. 14 Ad 9/2022-33 a č.j. 17 Ad 10/2022-30. Ministerstvo si dne 17. 5. 2024 vyžádalo od poskytovatele zdravotních služeb zdravotnickou dokumentaci. Poskytovatel zdravotních služeb dne 24. 5. 2024 ministerstvu sdělil, že *„zdravotnická dokumentace výše uvedené žadatelky nebyla dohledána z důvodu znehodnocení archivu záplavami. Dále jsme v únoru Mgr. Hojdnovi, na základě jeho žádosti, zasílali sken záznamů z Porodní a Operační knihy. Kopie záznamů jsou ze dne 13. června 1981, kdy byl proveden císařský řez. Tímto jsme potvrzovali, že žadatelka podstoupila výkon sterilizace, a to v průběhu porodu císařským řezem.“* Dále poskytovatel předložil pouze záznamy z operační a porodní knihy, vyjádření spisovny a komunikaci se žadatelkou. Žalobkyně byla písemností ze dne 27. 5. 2024 vyrozuměna o právu vyjádřit se k podkladům rozhodnutí a o právu nahlédnout do spisové dokumentace a současně byla vyzvána k tomu, aby předložila další návrhy na dokazování, a to konkrétně k označení dalších důkazních prostředků stran jejích tvrzení. Na tuto výzvu ale nereagovala. Ministerstvo tedy vydalo prvostupňové rozhodnutí o zamítnutí žádosti.
3. V rozkladu proti prvostupňovému rozhodnutí žalobkyně namítla, že o sterilizaci nikdy nežádala, nikdy k ní neudělila informovaný souhlas, a zákrok tedy nemohl být ani schválen sterilizační komisí. Zadruhé namítla, že byla do zdravotnického zařízení poskytovatele převezena sanitou pro nepostupující porod dne 13. 6. 1981 a ten samý den došlo k porodu císařským řezem, při kterém jí byla provedena sterilizace. Dodala, že její předchozí těhotenství skončilo úmrtím plodu, který pak následně musel být vybaven pomocí císařského řezu. Zatřetí namítla, že zdravotnické zařízení hrubě neobstálo v dodržení svých povinností, pokud jde o poučení pacientky, ať už ohledně reparability zákroku, jeho povahy, průběhu, možných rizik či alternativ. Tedy namítla, že nebyla dostatečně poučena, k čemuž citovala rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 6. 2024 č. j. 14 Ad 3/2024-39. Začtvrté namítla, že její žádost je věcně projednatelná, přičemž odkázala s ohledem na absenci zdravotnické dokumentace na rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 15. 11. 2022 č. j. 14 Ad 9/2022-33, resp. na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 7. 2024 č. j. 9 As 61/2023-65, z nichž citovala.
4. Ministr v rámci vypořádání těchto rozkladových námitek uvedl, že žalobkyně žádné jiné důkazní prostředky než záznam z porodní a operační knihy nepředložila ani neoznačila. Ve svých tvrzeních se navíc omezila na konstatování, že jí sterilizace byla provedena bez souhlasu při porodu císařským řezem. Po citaci z rozsudků Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 7. 2024 č. j. 9 As 61/2023-65 a Městského soudu v Praze ze dne 15. 11. 2022 č. j. 14 Ad 9/2022-33 ministr zopakoval, že žalobkyně se ve svých tvrzeních omezila pouze na tvrzení o tom, že

jí byla sterilizace provedena bez souhlasu při císařském řezu. Z přílohy k žádosti o odškodnění (a také z toho, co ministerstvu poskytl poskytovatel zdravotních služeb) vyplynulo, že sterilizace byla žalobkyni provedena, a je tak splněna podmínka podstoupení sterilizace v rozhodném období a ve zdravotnickém zařízení na území České republiky. Podstoupení sterilizace je však pouze jednou, nikoliv jedinou podmínkou pro poskytnutí odškodnění. Dále je třeba prokázat provedení sterilizace v rozporu s právem ve smyslu § 3 odst. 1 zákona č. 297/2021 Sb. V případě absence zdravotnické dokumentace správní orgán zjišťuje, zda lze považovat tvrzení žadatelky za hájitelná a plausibilní. Aby se jednalo o tvrzení plausibilní, musí být podložena alespoň indiciemi. Nemůže se tak jednat o jakákoliv obecná tvrzení, navíc, jako tomu bylo v případě žalobkyně, nepodložená (až na záznam v operační knize). Žalobkyně v řízení ani přes výzvu ministerstva taková plausibilní tvrzení podpořená alespoň indiciemi nepředestřela, a proto nelze její tvrzení považovat za věrohodná. Žalobkyně v žádosti o odškodnění neuvedla, že by o sterilizaci nežádala. Jedná se o skutkovou novotu, k níž není třeba přihlížet, přičemž jejímu tvrzení, že k zákroku došlo bez jejího souhlasu, popř. že nebyl výkon schválen sterilizační komisí, nesvědčí žádná indicie. I svá tvrzení o přivezení RZS a akutním císařským řezu žalobkyně uvedla až v řízení o rozkladu, a jedná se tedy o nepřipustnou novotu (§ 82 odst. 4 správního řádu). V žádosti o odškodnění nic takového neuváděla a ani jinak v řízení nevyplynuly důkazy či jiné podklady a indicie osvědčující pravdivost tohoto tvrzení. Tvrzení žalobkyně, že již jeden císařský řez podstoupila, také není ničím doloženo a žalobkyně s touto argumentací přichází opět až v řízení o rozkladu. K tomu ministr poznamenal, že opakovaný císařský řez představuje jednu z indikací ke sterilizaci podle čl. XIV. odst. 1 směrnice. Žalobkyně tedy „na poslední chvíli“ změnila okolnosti svého porodu z původního tvrzení, že se k porodu, u kterého neuvedla žádné další okolnosti, dostavila do nemocnice. Z toho ministerstvo dle názoru ministra správně dovodilo, že se dostavila (do nemocnice) sama, neboť jiná tvrzení neuvedla.

5. Žalobkyně podle ministra sice tvrdí, že poskytovatel zdravotních služeb hrubě neobstál ve své povinnosti poučit jí o tom, jaké jsou okolnosti, rizika, následky a alternativy zákroku sterilizace, avšak již neuvádí, jakým způsobem, respektive čím měl poskytovatel zdravotních služeb hrubě neobstát. Nejedná se o plausibilní tvrzení, neboť pro takový závěr žalobkyně v řízení nepředložila ani neoznačila žádný důkazní prostředek, podklad nebo alespoň indicii. Nadto v době, kdy ke sterilizaci žalobkyně došlo, právní úprava obsažená v § 23 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů, nestanovila rozsah poučení, jak jej namítá zmocněnec žalobkyně. Pro tvrzení žalobkyně o nedostatku poučení tak nesvědčí žádná indicie a žalobkyně zůstala v řízení zcela pasivní, ač byla zastoupena advokátem, který žadatelky o odškodnění zastupuje opakovaně. K tomu ministr poznamenal, že žalobkyně byla obsáhle poučena včetně výčtu možných dalších důkazních prostředků (pokud existují).
6. K rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 19. 6. 2024 č. j. 14 Ad 3/2024-39, na který žalobkyně rovněž poukázala a podle něhož „*skutečnost, že pacientka byla řádně poučena a souhlas byl tak informovaný, má povinnost prokázat zdravotnické zařízení*“, ministr uvedl, že není přiléhavý, neboť v souzené věci byla k dispozici zdravotnická dokumentace a uvedená citace není v rozsudku soudem blíže rozvedena, nota bene když účastníkem řízení podle zákona č. 297/2021 Sb., není poskytovatel zdravotních služeb, neboť se nejedná o sporné řízení mezi pacientem a poskytovatelem zdravotních služeb. Jelikož se nedochovala

zdravotnická dokumentace a žalobkyně nepředložila žádné důkazy, podklady ani neuvedla plausibilní tvrzení podložená indiciemi ohledně toho, zda a v jakém rozsahu k jejímu poučení mělo dojít a došlo, ministerstvo správně uzavřelo, že žalobkyně nárok v řízení neprokázala a naopak zůstala pasivní, což s sebou nutně přineslo důsledek v podobě zamítnutí její žádosti. Skutečnost, že žádost o odškodnění je projednatelná, neznamena automaticky úspěch ve věci. Ministerstvo se dle názoru ministra žádostí žalobkyně o odškodnění řádně zabývalo, projednalo ji a dospělo k závěru, že není oprávněná. Žalobkyni přitom umožnilo realizovat její procesní práva, kterých však nevyužila.

7. Ministr závěrem uvedl, že se žalobkyní lze souhlasit potud, že absence zdravotnické dokumentace není důvodem k tomu nezabývat se dalšími podklady a tvrzeními žalobkyně. To však ministerstvo dostatečné v míře učinilo a ve snaze navázat kooperaci se žalobkyní usilovalo o maximální naplnění zásady materiální pravdy. K tomu však musí žalobkyně i ve smyslu judikatury správních soudů, kterou sama citovala, poskytnout potřebnou míru součinnosti a především předejít plausibilní tvrzení podpořená alespoň indiciemi, což se však nestalo.
8. V žalobě proti napadenému rozhodnutí žalobkyně konstatovala, že byla dne 13. 6. 1981 hospitalizována v Masarykově nemocnici v Ústí nad Labem, kam byla přivezena sanitkou z důvodu předčasného odtoku plodové vody a porodních bolestí v 7. měsíci těhotenství. To dokládá záznam v operační a v porodní knize, kde je uvedeno, že žalobkyně byla ve 34. týdnu těhotenství, v důsledku čehož patrně i nově narozené dítě vážilo pod 2 kg. Ještě ten samý den co byla hospitalizována, žalobkyně porodila, přičemž pro nepostupující porod jí byl proveden císařský řez. V průběhu porodu však byl na žalobkyni vykonán i zákrok spočívající v její sterilizaci. O tento lékařský zákrok však žalobkyně nežádala a nikdy k němu neudělila svobodný ani informovaný souhlas. Absence kteréhokoli z těchto atributů souhlasu stačí k tomu, aby sterilizace byla provedena v rozporu s právem.
9. Žalobkyně si není vědoma toho, že by s ní byla sterilizace v průběhu těhotenství jakkoliv projednávána a nevybavuje si, že by se sterilizací souhlasila ani při hospitalizaci dne 13. 6. 1981. I kdyby tomu tak bylo, nemohla by tento souhlas udělit kvůli stresové situaci, v níž se v souvislosti s porodem císařským řezem nacházela. Porod císařským řezem je stresující událostí, zvláště když probíhal kvůli dystokii (nepostupujícímu porodu), která s sebou nese riziko smrti nenarozeného dítěte, jakož i navýšení rizika nebezpečných infekcí, praskliny dělohy či poporodního krvácení. Žalobkyně v této souvislosti citovala z rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2023, č. j. 15 Ad 4/2022-35, v němž soud uvedl, že *„pod tlakem určitých okolností, jako je například oslabující vliv nemoci nebo ovlivnění léky či stresové situace v bezprostřední souvislosti s podstoupením lékařského zákroku, není možné nikdy udělit skutečně svobodný a informovaný souhlas se zákrokem, neboť pacient nemůže dostatečně zvážit jeho následky a další související okolnosti. Za příklad tohoto stavu lze označit i fázi první doby porodní, během které ženě porodní bolesti a medikace brání v řádném zvážení všech následků svého rozhodnutí, případně další stavu.“* Z toho dle žalobkyně jednoznačně vyplývá, že nemohla udělit svobodný a informovaný souhlas se zákrokem, ani kdyby jí při hospitalizaci zdravotnický personál tuto možnost dal.
10. Žalobkyně dále zmínila rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 6. 2024 č. j. 14 Ad 3/2024-39, podle něhož poučení pacienta *„(v) obecné rovině má zahrnovat údaj o aktuálním*

zdravotním stavu, o navrženém léčebném postupu (jeho povaze a účelu), o předpokládaném výsledku, o rizicích, s nimiž je provedení zákroku spojeno, a o jiných možnostech řešení zdravotních obtíží pacienta. Tyto kategorie informací, které se vzájemně mohou prolínat, jsou z pohledu zákona rovnocenné a měla by jim být věnována srovnatelná pečlivost.“ V případě žalobkyně k žádnému obdobnému poučení nedošlo.

11. Navzdory tomu, že nemůže svá tvrzení podložit kompletní zdravotnickou dokumentací, neboť ta byla znehodnocena v archivu nemocnice záplavami, má žalobkyně za to, že její žádost o odškodnění je věcně projednatelná. V tomto smyslu odkázala jednak na rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 15. 11. 2022, č. j. 14 Ad 9/2022-33, podle kterého „(p)ři zjištění skartace zdravotní dokumentace nemocnice bylo povinností žalovaného v kooperaci se žalobkyní obstarat další důkazy, které by objasnily skutkový stav věci. Takto také důvodová zpráva k § 6 zákona o odškodnění nezákonných sterilizací uvádí, že existenci nároku lze prokazovat zdravotnickou dokumentací vedenou o oprávněné osobě, ale též všemi důkazními prostředky, které mohou přispět k objasnění věci, zejména výpověďmi oprávněné osoby a svědků, znaleckými posudky a odbornými vyjádřeními, věcmi, listinami apod.“, a dále na rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023-65, ve kterém soud deklaroval, že „(v) situaci, kdy zdravotnická dokumentace žadatelky o jednorázovou peněžní částku podle zákona č. 297/2021 Sb., o poskytující jednorázové peněžní částky osobám sterilizovaným v rozporu s právem, neexistuje nebo je zjevně nedůvěryhodná, musí správní orgány posoudit, zda žadatelka předeštlá alespoň na první pohled hájitelné tvrzení, že se v rozhodném období podrobila sterilizaci v rozporu s právem. O takto hájitelné tvrzení, se bude jednat za podmínky, že v řízení najevo vyšlé indicie ve svém souhrnu nepřipouštějí jiné racionální vysvětlení situace či chování jednotlivých účastníků, než k protiprávní sterilizaci žadatelky pravděpodobně došlo tak, jak žadatelka tvrdí. V takovém případě musí správní orgány považovat předpoklady pro přiznání jednorázové peněžní částky za naplněné, ledaže samy prokáží, že ke skutečnostem žadatelkou tvrzeným dojít nemohlo.“
12. Vzhledem k nedohledání zdravotnické dokumentace žalobkyně se validní otázkou jeví určit, zda v řízení před správním orgánem byly uvedeny důkazy či alespoň indicie, které by podpíraly tvrzení žalobkyně a činily je uvěřitelným a hájitelným. Žalobkyně je přesvědčena, že se tak stalo. Považuje za jednoznačné, že dne 13. 6. 1981 o další dítě stála, neboť nešla na potrat, nýbrž na porod. Nedává proto ani valný smysl, aby žalobkyně, přejíce si další dítě, souhlasila nebo dokonce žádala o sterilizaci ve chvíli, kdy i kvůli prodávané dystokii nemohla vědět, zda se její poslední předčasně narozené dítě narodí živé, zda přežije komplikovaný porod a zda nezemře nedlouho po narození kvůli možným komplikacím například s orgány, které má předčasně narozené dítě logicky vyvinuté méně než dítě plně donošené. To, že by se žalobkyně chtěla vzdát možnosti mít další děti, se za těchto okolností nejeví jako uvěřitelný závěr. I proto se její tvrzení, že o sterilizaci nikdy sama nežádala a nikdy k ní neudělila svobodný a informovaný souhlas, jeví jako plně uvěřitelné a hájitelné. Jakýkoliv jiný závěr se s ohledem na výše zmíněné jeví jako podstatně méně uvěřitelný.
13. Žalobkyně nesouhlasí s argumentací ministra, že sdělením o přivezení žalobkyně do nemocnice rychlou záchrannou službou a sdělením, že porod proběhl císařským řezem, došlo k nepřipustné novotě ve smyslu § 82 odst. 4 správního řádu. O skutečnosti, že porod proběhl císařským řezem, se zmiňovala zcela jasně již v žádosti o odškodnění, a není tedy pravda, že k okolnostem porodu neuvedla žádná tvrzení. Způsob dopravy do nemocnice sice v žádosti

nespecifikovala, ale jeví se zvláštní s ohledem na to tvrdit, že žalobkyně „na poslední chvíli“ mění okolnosti svého porodu. Do nemocnice se dostavila v každém případě a zda to bylo vlastním autem či rychlou záchrannou službou nepředstavuje změnu okolností, nýbrž pouze upřesnění okolností již známých. Navíc podnětem pro zavolání rychlé záchranné služby byl předčasný odtok plodové vody, který je zaznamenán v zápise v porodní knize, který měl žalovaný k dispozici od začátku řízení, neboť mu jej žalobkyně zaslala coby přílohu žádosti. I to bylo důvodem, proč se žalobkyně dostavila do nemocnice sanitkou a proč měla strach o sebe i o své dítě. S ohledem na to se jeví domněnka o tom, že se žalobkyně dostavila do nemocnice sama, mnohem méně pravděpodobná. Pokud si žalovaný nebyl čímkoliv v popisu událostí jist, mohl se žalobkyně kdykoliv na upřesnění těchto skutečností zeptat.

14. Ministr rovněž v napadeném rozhodnutí poukázal na to, že žalobkyně v žádosti o odškodnění nesdělila, že o sterilizaci nežádala, pouze že k zákroku došlo bez jejího souhlasu, z čehož dovodil, že se jedná rovněž o novotu v řízení. Pokud však žalobkyně uvedla, že zákrok proběhl bez jejího souhlasu, tím spíše musel proběhnout bez její žádosti o tento zákrok. Císařský řez bezpochyby není skutečností novou, jak již žalobkyně uvedla výše, a jeho popis v rozkladu byl pouze podrobnějším osvětlením dříve tvrzené skutečnosti v reakci na zamítavé rozhodnutí, v němž žalovaný pouze uvádí, že dle záznamu v operační knize byla sterilizace indikovaná. Žalobkyně je přesvědčena, že kdyby se žalovaný při posuzování případu zaměřil na kooperaci se žalobkyní, měl by objektivní možnost zjistit vše, co nyní označuje za novoty.
15. Žalovaný navrhl, aby soud žalobu jako nedůvodnou zamítl. Ve vyjádření k žalobě odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí a obsah zaslané spisové dokumentace s tím, že s tvrzeními a procesním postupem žalobkyně se správní orgány obou stupňů řádně vypořádaly v odůvodnění svých rozhodnutí a žaloba již nepřináší nic nového.
16. Při ústním jednání před soudem konaném dne 30. 10. 2025 obě strany setrvaly na svých dosavadních procesních stanoviscích. Žalobkyně v plném rozsahu odkázala na žalobu a po poučení, že k obsahu správního spisu soud přihlíží z úřední povinnosti, vzala zpět důkazní návrhy uvedené v žalobě. Žalovaný při jednání odkázal na své vyjádření k žalobě a napadené rozhodnutí.
17. Při rozhodování o žalobě soud vycházel zejména z této právní úpravy:
18. Podle § 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací je oprávněnou osobou fyzická osoba, která se podrobila v období od 1. července 1966 do 31. března 2012 ve zdravotnickém zařízení na území, které je součástí území České republiky, sterilizaci v rozporu s právem.
19. Podle § 3 odst. 1 o odškodnění protiprávních sterilizací se sterilizací v rozporu s právem pro účely tohoto zákona rozumí zdravotní výkon zabraňující plodnosti, k jehož provedení oprávněná osoba neudělila souhlas, nebo souhlas udělila při takovém porušení právních předpisů upravujících v rozhodném období provedení zdravotního výkonu zabraňujícího plodnosti anebo za takových okolností, jež vylučují nebo vážně narušují svobodu a prostotu omylu uděleného souhlasu.

20. Podle § 3 odst. 2 zákona o odškodnění protiprávních sterilizací se porušením právních předpisů a okolnostmi podle odstavce 1 rozumí zejména působení na oprávněnou osobu v podobě jakéhokoli nátlaku, donucení či přesvědčování, aby se zdravotnímu výkonu zabráňujícími plodnosti podrobila, jakož i skutečnost, že oprávněná osoba nebyla srozumitelným způsobem a v dostatečném rozsahu informována o svém zdravotním stavu a o účelu, povaze, předpokládaném přínosu, možných důsledcích a rizicích navrhovaného zdravotního výkonu a o jiných možnostech řešení zdravotního stavu, jejich vhodnosti, přínosech a rizicích.
21. Podle § 27 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu se sterilizace smí provést jen se souhlasem nebo na vlastní žádost osoby, u níž má být sterilizace provedena, a to za podmínek stanovených ministerstvem zdravotnictví.
22. Poté, co soud přezkoumal napadené rozhodnutí, jakož i řízení, které jeho vydání předcházelo, dospěl k závěru, že žaloba je důvodná.
23. Soud považuje za potřebné nejprve připomenout smysl a účel právní úpravy obsažené v zákoně č. 297/2021 Sb., jakož i stěžejní závěry, které vyplývají z dosavadní judikatury Nejvyššího správního soudu.
24. Důvodová zpráva k zákonu č. 297/2021 Sb., vychází z premisy, že protiprávní sterilizace představuje závažný zásah do základních práv dotčených osob (obdobně též rozsudky Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 11. 2011, V. C. proti Slovensku, č. 18968/07, ze dne 12. 6. 2012, N. B. proti Slovensku, č. 29518/10, či ze dne 8. 6. 2021, Maděrová proti České republice, č. 32812/13). Za provedení protiprávní sterilizace je přitom odpovědný stát, neboť v minulosti nepřijal dostatečnou úpravu informovaného souhlasu s prováděním sterilizací a v některých případech dokonce sociální pracovníci k podstoupení tohoto zákroku dotčené osoby motivovali. Přijetím citovaného zákona tak stát svoji odpovědnost výslovně uznal, a to s cílem zajistit efektivní prostředek nápravy, konkrétně poskytnout obětem protiprávních sterilizací odškodnění v podobě konkrétní jednorázové částky, kterého není možné dosáhnout běžnými prostředky ochrany práv.
25. Nejvyšší správní soud se již výkladem zákona č. 297/2021 Sb., ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval (za klíčový lze označit rozsudek ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023 - 65, č. 4623/2024 Sb. NSS, z dalších rozhodnutí viz např. rozsudek ze dne 14. 11. 2023, č. j. 4 As 290/2022 - 42 či ze dne 27. 2. 2025, č. j. 3 As 73/2024 - 44). Ze závěrů, k nimž Nejvyšší správní soud v těchto rozhodnutích dospěl, plyne, že pro přiznání peněžité částky za protiprávní sterilizaci musí být v zásadě naplněny čtyři podmínky:
- 1) podání žádosti do 5 let (původně 3 let – viz novela provedená zákonem č. 289/2025 Sb.) od účinnosti zákona č. 297/2021 Sb.;
 - 2) žadatelka byla podrobena sterilizaci;
 - 3) ke sterilizaci došlo v rozhodném období (od 1. 7. 1966 do 31. 3. 2012) v některém ze zdravotnických zařízení v ČR;
 - 4) sterilizace byla provedena v rozporu s právem.

26. Problematika odškodňování za protiprávní sterilizaci podle zákona č. 297/2021 Sb., se vyznačuje mnohými specifiky, která Nejvyšší správní soud přehledně shrnul v rozsudku ze dne 4. 7. 2024, č. j. 9 As 61/2023 – 65. Jedná se především o následující skutečnosti: a) stát již přijetím citovaného zákona výslovně přijal odpovědnost za protiprávně provedené sterilizace, k nimž došlo v minulosti, b) potřeba zabezpečit účinné prostředky nápravy těchto minulých křivd, c) nezvyklost a atypičnost dokumentů, které by mohly provedení sterilizace prokázat, a s tím spojená pravděpodobnost důkazní nouze na straně žadatelek, d) aspekt rasové diskriminace, jelikož značnou část obětí protiprávních sterilizací v České republice tvoří romské ženy. Jedná se tedy o natolik unikátní situaci, že ve správním řízení podle zákona č. 297/2021 Sb., nelze mechanicky aplikovat běžné požadavky uplatňující se v jiných (standardních) řízeních o žádostech. Zvláštní situace totiž vyžaduje zvláštní prostředky. Specifičnost těchto řízení se pak projevívá ve dvou základních rovinách, které jsou nicméně vzájemně propojené: zaprvé v požadavcích na postup správních orgánů při posuzování žádosti a zadruhé v nárocích kladených na žadatelky v rovině povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní.
27. Pokud se jedná o požadavky kladené na správní orgány, ty budou vyšší, než je tomu u jiných řízení o žádostech. Po žadatelkách totiž nelze požadovat, aby jen samy ze své vlastní iniciativy označily a doložily veškeré důkazy, které budou prokazovat protiprávnost provedené sterilizace. Má-li představovat postup podle zákona č. 297/2021 Sb., skutečně účinný prostředek nápravy minulých křivd, musí i samotné správní orgány činit ve zvýšené míře aktivní kroky k tomu, aby ohledně tvrzení žadatelky zjistily stav věci bez důvodných pochybností. Nejvyšší správní soud již v minulosti judikoval, že zásada materiální pravdy a zásada vyhledávací mají své místo nikoliv pouze v řízeních vedených z moci úřední, ale do jisté míry i v řízeních o žádostech (srov. rozsudky Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 8. 2014, č. j. 3 Ads 91/2013 - 47, a ze dne 18. 3. 2015, č. j. 3 Ads 112/2014 - 31). V řízení o žádosti o jednorázové odškodnění za protiprávní sterilizaci je pak použití těchto zásad umocněno specifiky daného řízení.
28. Jedná-li se o otázku, do jaké míry žadatelky tíží břemeno tvrzení a břemeno důkazní, Nejvyšší správní soud dospěl ve výše zmíněných rozsudcích k závěru, že po žadatelkách nelze spravedlivě požadovat, aby samy vždy nade vší pochybnost prokázaly naplnění zákonných předpokladů pro přiznání peněžní částky. Naopak postačí, pokud žadatelka o peněžitou dávku předešle na první pohled plausibilní tvrzení, že v rozhodném období podstoupila sterilizaci v rozporu s právem. Musí se přitom jednat o tvrzení hájitelné, které bude podepřeno indiciemi, jež ve svém souhrnu nepřipouštějí jiné racionální vysvětlení situace či chování jednotlivých účastníků, než že k protiprávní sterilizaci žadatelky pravděpodobně došlo tak, jak tvrdí. O jaké indicie vypovídající o hájitelnosti tvrzení se může jednat, bude záležet vždy na okolnostech konkrétní věci. Může se však jednat v zásadě o cokoli, co bude svědčit ve prospěch žadatelčiných tvrzení (např. vysvětlení žadatelky, její osobní a rodinná situace, chování v minulosti, jí předložené doklady, jiné známé skutečnosti atd.). Pokud tyto indicie svědčí pravděpodobnosti, že k nezákonné sterilizaci žadatelky mohlo skutečně dojít tak, jak uvádí, bude s ohledem na její důkazní nouzi nutné považovat žádost za oprávněnou, ledaže správní orgán prokáže opak. V zásadě je tak v řízení o žádostech o peněžitou částku za nezákonnou sterilizaci podle zákona č. 297/2021 Sb., k překonání běžně nastávající

důkazní nouze na straně žadatelek nutné využít podobné řešení, jaké se již uplatňuje například ve sporech z diskriminace v podobě sdílení důkazního břemene.

29. Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 8. 10. 2025 č. j. 1 As 152/2025 – 32 shrnul, že k zamítnutí žádosti o jednorázovou peněžní částku za protiprávní sterilizaci mohou správní orgány přikročit pouze ve třech případech:

- 1) Existuje důvěryhodná zdravotnická dokumentace, z níž vyplývá, že ke sterilizaci žadatelky buď nedošlo, nebo nebyla protiprávní (typicky k ní došlo na základě nezpochybnitelného informovaného souhlasu).
- 2) Zdravotnická dokumentace neexistuje, tvrzení žadatelky nejsou na první pohled hájitelná a současně správní orgán ani navzdory své snaze nezjistil nic, co by nasvědčovalo jejich důvěryhodnosti.
- 3) Žadatelka přdestřela hájitelná a na první pohled pravděpodobná tvrzení, správní orgán je však zpochybnil a prokázal, že existuje jiné objektivní vysvětlení popsanych dějů a skutečností.

30. V nyní projednávané věci týkající se žalobkyně se o žádný z těchto tří případů nejedná.

31. Fragments zdravotnické dokumentace, které se jako jediné dochovaly, prokazují pouze to, že dne 13. 6. 1981 došlo ke sterilizaci žalobkyně. Z těchto fragmentů však nevyplývá, že její sterilizace nebyla protiprávní. O tom, že by záznamy z operační a porodní knihy dokládaly nezpochybnitelný informovaný souhlas žalobkyně s provedením tohoto zákroku nebo to, že o sterilizaci sama požádala, nelze vůbec hovořit.

32. O tvrzeních, jimiž žalobkyně odůvodnila svou žádost o odškodnění, není možné konstatovat, že nejsou na první pohled hájitelná. Dle náhledu soudu se naopak jedná o alespoň na první pohled hájitelné tvrzení, že se žalobkyně v rozhodném období podrobila sterilizaci v rozporu s právem. Žalobkyně od počátku řízení setrvale popírá, že by s provedením sterilizace dne 13. 6. 1981 souhlasila (a nikdy netvrdila, že by o sterilizaci žádala). V dostatečném rozsahu přitom popsala dobu, místo a okolnosti provedené sterilizace, když uvedla, že k tomuto zákroku mělo dojít dne 13. 6. 1981 v Masarykově nemocnici v Ústí nad Labem v průběhu porodu císařským řezem. S ohledem na to, že šlo o komplikovaný porod ve 34. týdnu těhotenství, kdy žalobkyně nemohla vědět, zda se dítě narodí živé, se skutečně jeví jako nepravděpodobné, že by žalobkyně za těchto okolností souhlasila se sterilizací nebo o ni žádala.

33. Žalovaný správní orgán tato hájitelná a na první pohled pravděpodobná tvrzení žalobkyně o okolnostech její sterilizace náležitě nezpochybnil a především se mu nepodařilo prokázat, že existuje jiné objektivní vysvětlení popsanych dějů a skutečností. Při zpochybňování tvrzení žalobkyně bazíruje žalovaný na podružných okolnostech, které jsou pro posouzení věci zcela nepodstatné, jako například na tom, zda se žalobkyně dne 13. 6. 1981 do nemocnice dostavila sama nebo byla přivezena sanitkou. To, že ke sterilizaci žalobkyně došlo v průběhu porodu císařským řezem, není nepřijatelnou novotou, jak tvrdí ministr v napadeném rozhodnutí, neboť tuto skutečnost žalobkyně uvedla již v žádosti o odškodnění. Žalovaný

žádným věrohodným důkazem neprokázal, že by ke sterilizaci žalobkyně dne 13. 6. 1981 došlo jiným způsobem, než ona tvrdí, tedy že by o provedení tohoto zákroku žalobkyně sama požádala nebo k němu udělila kvalifikovaný souhlas. Za této situace soudu nezbývá než uzavřít, že k zamítnutí žádosti žalobkyně o odškodnění došlo v rozporu se zákonem.

34. Jelikož soud dospěl k závěru, že žaloba je důvodná, prvním výrokem rozsudku podle § 78 odst. 1 a 4 s.ř.s. napadené rozhodnutí pro nezákonnost zrušil a vrátil věc žalovanému k dalšímu řízení. V něm bude žalovaný (včetně ministra) vázán výše vysloveným právním názorem soudu.
35. Druhý výrok rozsudku o nákladech řízení je odůvodněn ustanovením § 60 odst. 1 s.ř.s., podle kterého má úspěšný účastník řízení právo na náhradu nákladů. Soudní řízení v této věci je osvobozeno od soudního poplatku [§ 11 odst. 1 písm. n) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích], a procesně úspěšné žalobkyni tak náleží pouze náhrada nákladů vynaložených na právní zastoupení advokátem. Ty spočívají v odměně za tři úkony právní služby [§ 11 písm. a) a d) vyhlášky č. 177/1996 Sb., Ministerstva spravedlnosti o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)], tj. za převzetí zastoupení, sepsání žaloby a účast při ústním jednání ve výši 4 620 Kč za každý z těchto úkonů, celkem tedy 13 860 Kč [§ 7, § 9 odst. 4 písm. d) advokátního tarifu] a dále v paušální náhradě hotových výdajů ve výši 450 Kč za každý ze tří úkonů právní služby, celkem 1 350 Kč (§ 13 odst. 4 téže vyhlášky). Zástupce žalobkyně soudu doložil, že je plátcem DPH, proto se částka nákladů právního zastoupení zvyšuje o hodnotu příslušné sazby daně 3 195 Kč. Žalovaný je tedy povinen zaplatit žalobkyni k rukám jejího právního zástupce advokáta Mgr. Lukáše Hojdu částku 18 405 Kč.

Poučení:

Proti tomuto rozsudku lze podat kasační stížnost ve lhůtě dvou týdnů ode dne jeho doručení. Kasační stížnost se podává ve dvou vyhotoveních u Nejvyššího správního soudu, se sídlem Moravské náměstí 6, Brno. O kasační stížnosti rozhoduje Nejvyšší správní soud. Kasační stížnost lze podat pouze z důvodů uvedených v § 103 odst. 1 s.ř.s. a kromě obecných náležitostí podání musí obsahovat označení rozhodnutí, proti němuž směřuje, v jakém rozsahu a z jakých důvodů jej stěžovatel napadá, a údaj o tom, kdy mu bylo rozhodnutí doručeno. V řízení o kasační stížnosti musí být stěžovatel zastoupen advokátem; to neplatí, má-li stěžovatel, jeho zaměstnanec nebo člen, který za něj jedná nebo jej zastupuje, vysokoškolské právnické vzdělání, které je podle zvláštních zákonů vyžadováno pro výkon advokacie. Soudní poplatek za kasační stížnost vybírá Nejvyšší správní soud.

Praha 30. října 2025

Mgr. Martin Kříž v. r.
předseda senátu